

Ukolem jeho bylo zjistiti, co je pravdou z okolnosti děje, jak jej předkládá žaloba i obrana a toto zjištění v rozsudku určitě vysloviti (§ 401. odst. 2. Osp.) s příslušným odůvodněním (§ 270. Osp.).

Dostatečných prostředků k tomu podává § 270. a 273. Osp. právem volného uvažování celého obsahu jednání a provedených důkazů, při čemž důležitým doplňkem důkazů přímých je rozumný důvodný závěr, čerpaný buď z určitých skutečností o sobě, nebo jich souhrnu nebo i z jiných okolností projednané rozepře.

Odvolací soud není při tom nikterak omezen na důkazy a obsah jednání ze stolice prvé. Naopak, po zákonu má věc znovu projednati (§ 498. Osp.) a třeba-li toho, důkazy doplniti neb opakovati (§ 501. Osp.).

Nutným důsledkem pomnutí určitého zjištění rozhodné skutečnosti, zda úiskry vlaku žalované dráhy zapálily stavení žalobců, při správném užití hmotného práva by bylo zamítnutí žaloby.

Mimosporné pokonanie a zastavenie sporu na spoločnú žiadosť strán neprivodí rem judicatam, ani upustenie od sporu. (Rv III 620/22 z 28. VIII. 24.)

Podľa skutkového stavu, zisteného súdom odvolacím, v dovolacom pokračovaní nenapadnutého a tak i tu podľa § 534. Osp. smerodajného, nebolý V. H. ešte r. 1914 podal žalobu proti vdove po V. H. a spol u bývalej sedrie v Šahách o zrušenie záveti a prisúdenia povinnej časti a prísl.; ponevác však V. H. počas tohoto sporu zomrel, jeho dedička — v prítomnom spore žalobníčka — rečený spor ďalej viedla, meskôr však spor ten na spoločnú žiadosť a oznámenie strán, že sa pokonaly, bol súdom zastavený a žalobníčka počala spor, o ktorý ide.

Na základe tohoto skutkového stavu — zreteľom na to, že prv spomenutý spor, počatý pred sedriou v Šahách, nebol zastavený súdnym vyrovnaním, ale jedine na tom základe, že strany súdu oznámily, že sa v spore vyrovnaly, ďalej zreteľom na to, že len také vyrovnanie má účinnosť právoplatného rozsudku, ktoré bolo učené pred súdom podľa § 257. zák. čl. LIV : 1868, ktorý tu prichádza v úvahu (§ 61. zák. čl. LIV : 1912), konečne zreteľom na to, že zastavenie sporu na spoločnú žiadosť strán není totožné s upustením od sporu (§ 70. zák. čl. LIV : 1868), odvolací súd správne rozhodol, keď vyriekol, že v prítomnom prípade nejde ani o vec rozsúdenú, ani o upustenie od sporu; preto bolo treba bezzákladnú dovolaciu žiadosť hore menovanej žalovanej strany zamietnuť.

Literatúra.

Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch im Lichte der Lehren Kants.

Napsal Dr. Arnošt Swoboda, univ. profesor a rada vrch. zem. soudu ve Štýrském Hradci. Nákladem fy Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff) Graz, 1926, 318 stran, 8°, brož. 28.—, váz. 33.—rak. šil. Ref. Doc. Dr. Rouček.

Juristická hermeneutika patří mezi ony stěžejní otázky, které vždy znovu a znovu zjevují se nám svým velkým otazníkem u každé vědy vůbec. Speciální problémy jsou s to jen dočasně je potlačit. Bylo-li jejich řešení v pravovědě zanedbáváno — zejména od druhé polovice minulého století — sluší to vysvětliti jednak jejich povahou, jednak historicky. Především povahou: jde o myšlení abstraktní, nikoliv o konkrétní, jaké je lidskému duchu lehčí i přirozenější. Jde o činnost, která se odedávna nazývá filosofickou (t. zv. právní noetika, čili nauka o poznávání práva) a při níž zkušenost není pomůckou. Za druhé vysvětlujeme si to historicky: nikoli jen historií právnické disciplíny oněch desítekletí, nýbrž zvláště zamítnutím přirozenoprávní filosofie školou hi-

storickou, které znenáhla vyvolalo nechuť k jakémukoli filosofickému zpracovávání právnických otázek. Již dnes však poznáváme, že toto zanedbávání bylo jen dočasné, že otázky právní noetiky byly jen dočasně potlačeny. U nás ani aktuálnost otázek tvorby práva, legislativní politiky, zákonodárné techniky, která nutně nastatí musela se vznikem Československé republiky, nebyla s to nadále potlačovati opětné objevení se otázek noetických. Tak i jinde. Vidíme na příklad, jak v poslední době stává se předmětem všeobecné pozornosti t. zv. ryzí nauka právní, která vytýká dosavadní nauce »metajurisprudenci«, t. j. že obsahuje nejuristické součástky historického, sociálního a právně-politického druhu, i domáhá se nauky očistěné od těchto elementů (patří sem různé směry, z nichž juristickou metodologií — nikoli jen dílčí filosofickou disciplínou jako většina ostatních — je »normativní theorie«, jejímž spolubudovatelem a u nás představitelem je profesor Masarykovy university Dr. Fr. Weyr). Noetického spádu jest i dílo prof. Dra Arnošta Swobody, které má být předmětem naší recenze. Chce těžiti z objevu, jehož prokázání vzal si za úkol již Landsberg (*Geschichte der deutschen Rechtswissenschaft*, odd. 3., sv. 1., str. 524 a násl.), že tvůrci obecného zákoníka občanského, recipovaného také Československou republikou, kráčeli při výstavbě jeho soustavy ve stopách Kantových. Dílo Swobodovo vytklo si za cíl odkrýti filosofické základy občanského zákona a vyšetřiti jejich vliv na utváření se jeho jednotlivých ustanovení, nikoli snad způsobem vyčerpávajícím, nýbrž jen osvětlením některých cest, které jsou s to vésti k poznání a získati zákoníku novou životní sílu. Jde tu zároveň o jedno z děl nejnovější fáse pravovědy, která vyznačuje se sklonem k všeobecné filosofické nauce Kantově. Chceme-li mu věnovati obšírnější recenzi, je toho příčinou skutečnost, že zákoník, o který se tu jedná, jednak dnes platí jako *ius particulare* v polovici Československé republiky a jednak v dohledné době má se státi s některými »retusemi« platným jako *ius universale* v celém našem státě. Recenze má podati především přehled zpracované látky, který namnoze se stává zhuštěnou reprodukcí obsahu díla. Pravíme »namnoze«, neboť vesměs nebylo to možným, neměl-li rozsah recenze již beztak značný nabyti rozměrů více než neobvyklých. Jestli Swobodovo dílo takového rázu, že jednak obsah jeho nelze reprodukovati stručnými všeobecnějšími větami, chceme-li podati zrcadlo jemu věrné, jednak — zejména druhý jeho díl — je již výtahem a to místy velice koncisním. Již přehled je leckde kritickým, snažili jsme se však nemodifikovati jej vlastním názorem na věc, který je všeobecně tlumočen teprve ke konci recenze.

Kniha má podnázev »Eine Untersuchung der philosophischen Grundlagen des oesterreichischen bürgerlichen Rechts, ihrer Auswirkung im Einzelnen und ihrer Eedeutung für die Rechtswicklung Mitteleuropas« a je věnována autorovu učiteli prof. Dru Gustavu Hanauskovi k 70. narozeninám. Má předmluvu (str. 7.), díl první (str. 9. až 55.) a druhý (str. 57. až 291.), seznam jmenný (str. 292. až 295.) a věcný (str. 296. až 310.), jakož i rejstřík pramenů (str. 311. až 315.).

Autor je nám znám z dřívější doby zvláště svojí studií »Natur und Inhalt des Bereicherungsanspruches« (1916), v níž akcentoval oboustrannost nároku z obohacení, dále svým dílem »Bereicherung, Geschäftsführung ohne Auftrag, versio in rem« (1919), konečně z posledních let svými pracemi »Die Grenzberichtigung und die aussergerichtliche Aufkündigung von Eestandverträgen« (1922) a »Die angewandte Geschäftsführung« (1922), zvláště pak *de lege lata* i *de lege ferenda* zajímavou monografii »Das Aufwertungsproblem und die Lösung der Kleinrentnerfrage« (1924).

I.

Díl první (nadespaný »Historický vývoj přirozeného práva, jeho nové utváření Kantem a zhodnocení jeho nauk v o. z. o.«), který v pěti kapitolách zaujímá asi pětinu knihy, mohli bychom případněji nazvati

všeobecnou částí na rozdíl od dílu druhého, nikoli — jakž by si autor přál — thesís na rozdíl od jejího prokazování, než má skýtati díl druhý. Neboť Swoboda i v dílu prvním předvádí nám průkazy svého tvrzení, ovšem průkazy z pravidla rázu všeobecného. Tímto »zpravidla« poopravujeme i naši povšechnou charakteristiku obou částí spisu: vykazujet i díl prvý některé speciální součásti, jaké bychom raději viděli systematicky zařazeny v dílu druhém. Máme na mysli ona zvláštní prokazování autorovy these, s nimiž se již v prvé části knihy setkáváme. Vysvětlujeme si to tím, že Swoboda snažil se shrnouti speciální otázky, kterými se zabývá díl druhý, pod všeobecnější hlediska; proto ty z nich, které mu po té zbývaly a pro něž takto nezbylo místa v díle druhém, zařadil na příhodných místech dílu prvého. Nechceme vytýkati to jako vadu díla, neboť hledajícímu odpomoc skýtá důkladný věcný rejstřík, který — jak jsme se již shora zmínili — je ke konci knihy připojen. Ba sluší poznamenati, že tím leckdy příliš všeobecná část stala se zajímavější, ne-li i jasnější.

Úvodem zmiňuje se autor o bezprostředním působení Kantovy filosofie na rakouské právo občanské. Redaktoři občanského zákoníka kráčeli po stopách Kantových, zejména Zeiller, syn štyrskohradeckého obchodníka, jenž stál v jejich čele a byl jedním z nejgeniálnějších žáků velikého mistra. Zajímavou je zmínka o Zeillerově přednesu v sezení revisní komise 28. prosince 1807, jehož se autor dovolává jako dokladu své these a jemuž až dosud nebyla patřičná pozornost věnována. V kapitole prvé, nadepsané — hledíc k jejímu obsahu příliš široce — »Význam zákoníka pro právní vývoj v Rakousku a postup kodifikačních prací do konce 18. století«, akcentuje, jak lidovým jest obecný zákoník občanský, jenž spočívá na myšlenkách doby osvícenské, kterou jeho redaktoři jako mladí lidé prožili a jejíž idee si s náchylností mládí osvojili. Tyto účinkovaly i ve zralých později mužích a to s životností, jakou zanechává vše, co jsme v mládí viděli, prožili. Z myšlenek autorových můžeme vyčísti přízvukování toho, co v poslední době na poli morality se správně zdůrazňuje, že totiž každý zákon je dílem lidským a že ve světle tohoto poznatku musíme si uvědomovati kvalitu různých heuristických principů. Proto také Swoboda věnuje pozornost oné době 58 let, kterou zabírá historie vzniku občanského zákoníka a ve které odehrála se řada převratů ve všech oborech státního, hospodářského a duševního života. Ani normativní theorie neupře — a skutečně také neupírá — takovým poznatkům, učiněným s hlediska dynamického, velikou důležitost. Jsou důležitý i pro hledisko statické, z něhož poznáváme platný právní řád, ovšem jen jako pomocka k poznání daného obsahu. V tomto směru sluší práci Swobodovu vítati. Ke konci kapitoly autor zmiňuje se o jednotlivých osnovách občanského zákoníka, právem přiznávaje obzvláštní důležitost t. zv. Codex Theresianus, který sice nedošel sankce a nestal se nikdy zákonem, ale je nedocenitelným pro poznání historie vzniku občanského práva a pro poznání tehdejších právních názorů, jsa vlastní původní osnovou obecného zákoníka občanského, nikoli teprve návrh Martiniho. K tomu všemu — podle kapitoly druhé — přistupuje vliv filosofie. Filosofie, která tehdy zaznamenává vzestup ve znamení osvícení, má nesmírný vliv jak na vznikání pruského Landrechtu, tak i na vznikání občanského zákoníka. Hlásá »lidská práva«, »původní práva«, která přináležejí každému člověku již jeho lidstvem, a vypovídá boj nepřirozenosti, která šla tak daleko, že vše přirozené platilo za hrubé, nekrásné: muži skrývali své vlasy pod paruky, přirozenou barvu pleti pod vrstvy pudru, vyobrazení byla přemělkována, přirozený postoj odsuzován, ba i postavy svatých spíše připomínají tanec. Nepřirozenost zračila se netoliko ve všem vnějším, nýbrž i ve všem vnitřním, v pochodech myšlenkových, ba ani filosofie se jí neubráníla. Dnes sotva pochopíme, co nový vzestup filosofie tehdy znamenal pro světové dějiny a jak mocně filosofické idee zaujaly všechny obory vědění. Nelze pochybovati, že každý nepředpojatý dá tu autorovi za pravdu.

Swoboda věnuje pak — v kapitole třetí — pozornost přirozenému právu před Kantem. Podkladem nového myšlení juristického bylo právo přirozené, z něhož vyšla »lidská práva«. Je známo, že historická škola odmítla přirozené právo zejména odkazem na jeho tvrzenou nezměnitelnost. Axiom nezměnitelnosti je původu theologického: v přirozeném právu byl spatřován výron boží moudrosti. Ještě v Codex Thersianus I. c. I. n. 2. čteme: »Veškerá práva jsou uspořádána buď Bohem nebo lidmi. Bůh uspořádal přirozené právo a svůj zjevený starý a nový zákon«, a v n. 3.: »Přirozené právo je člověku Bohem vštěpeno...« Leč, i když přirozené právo bylo zbaveno svých kanonických pout a nastoupilo vítězný pochod pod jménem Huga Grotia, působila představa jeho nezměnitelnosti nadále, ba posílila učením Grotiovým (De iure belli ac pacis), že by přirozené právo existovalo, i kdyby nebylo Boha a že ani Bůh není s to je změnit. Doba osvícenská založila je na rozumu, ono stalo se v jejích bojích symbolem svobody, která měla v právu zakotvití a vhodný prostředek k tomu byl spatřován v naukách přirozenoprávních. Přirozené právo muselo však v právních pojmech vykrystalizovat, i stalo se zásluhou Wolffovou základem veškeré jurisprudence, ovládnuvši netoliko učené právníky, nýbrž i úředníky státu a samy vláde. Věrným zákem Wolffovým byl Martini, jehož práce měly za výsledek »prvotný návrh«, t. j. poslední zpracování t. zv. Codex Thersianus. Nového utváření dostalo se přirozenému právu Kantem, jak se o tom autor zmiňuje v kapitole čtvrté. Čteme tu o známých názorech Kantových, jež se obvykle vyjadřují hesly samým původcem zvolenými: zákonodárství vnější (t. j. zákony pozitivní a přirozené) a zákonodárství vnitřní (etika), které nezná vnějšího donucení, neboť etika vztahuje se na účel, který sám o sobě je povinností a jen sebeodonucení připouští. S pojmem práva je nerozlučně spjata možnost všeobecného vzájemného a stejného donucení. Zaslouženou pozornost věnuje Swoboda omezení myšlenky nezměnitelnosti přirozeného práva. Kant jí omezuje na nejvyšší základní myšlenky. Tyto tvoří jen formulí, která teprve má být vyplněna (stejně Zeiller). Mezi ně patří především myšlenka spravedlnosti, k níž se pojí původní právo svobody. V jednotlivostech musí však výběžky přirozenoprávních zásad být i zůstati způsobilými k vývoji, neboť právo jest určeno pro život s jeho nekonečnými různostmi a změnami. Proto nesmíme jednotlivé právní věty dedukovati z formálních principů jen pomocí logických operací, nepřehlížejíce ke zkušenostem skutečného života.

Poslední kapitola prvního dílu (pátá) věnuje pozornost zhodnocení nové nauky pro obecný zákoník občanský. Je tu Zeillerovo curriculum vitae, z něhož poznáváme, že věnoval se stejně theorii jako praksi. Tato společitnost theorie a praxe měla přinésti nejbohatší plody. Zeiller v předmluvě ke svému dílu o přirozeném právu předpokládá znalost Kantovy filosofie, je mu vřita, jde tu o nesmírný vliv Kantův na veškerou literaturu. Tyto předchozí znalosti filosofické jsou tudíž nutny netoliko pro porozumění Zeillerova přirozeného práva, nýbrž i pro porozumění občanského zákoníka. Byl to Zeiller, jenž po desetiletí měl rozhodující vliv na utváření tohoto zákona. Nebyl jen referentem, nýbrž vykonal veškeré předchozí práce, systematickou stavbu zákoníka i jeho filosofické zpracování. Sám vypracoval text zákona, jen v jednotlivostech společitnost ostatních členů vedla ke změnám textu, ale na základních myšlenkách a filosofickém přesvědčení méně nebylo. Zeiller z filosofie vycházel na své vědecké dráze a filosofie byla mu vždy základem práva. V přednáškách, poradách i spisech poukazuje k tomu, že občanský zákoník je vybudován na filosofických naukách. Akcentoval zásluhu kritické filosofie v tom, že spolehlivými význaky oddělila pravovědu od příbuzných věd, že přesně vymezila dosud kolísající nejdůležitější pojmy, že do právní nauky zavedla formální principy, čerpané z formy čirého rozumu, a tím pravovědu učinila opravdovou vědou. Zeiller však také

poznal, že Kantova právní nauka potřebuje další výstavby, že tam, kde pojednává o jednotlivých právních ústavech, je nehotovou a spíše skýtá jen podněty, které nesmí býti nekriticky přejímány, nýbrž zpracovávány. I tento úkol Zeiller vykonal. V duchu Kantově prohlašuje, že i práva nejruznější lze odvésti od práva nejvyššího, jímž je právo původní (Urrecht) a jímž rozumí právo osobnosti, t. j. právo zákonné svobody a právo zákonné rovnosti.

II.

Druhý díl monografie o úvodu a osmi kapitolách zaujímá celé čtyři pětiny knihy a je nadepsán »Jednotlivé vůdčí myšlenky a jejich prosazení.« Autor úvodem poznamenává, že po všeobecných úvahách dílu prvního má býti v jednotlivostech přezkoušen souhlas občanského zákoníka s výsledky Kantovy kritické filosofie. Proto nemá býti uvažováno jen o ustanoveních, která byla Zeillerem zcela nově formulována, neboť Kant převzal také to, co bylo v době osvícenské dobré. Svoboda tím současně upozornil na druhou jednostrannost, s jakou se setkáváme v právnícké literatuře, která všímá si tu jen ideí josefinských. Autor mohl vhodně poukázat na skutečnost, že i Martini byl zastancem těchto ideí a spolu s Zeillerem, profesorem přirozeného práva, a přece jaké podstatné rozdíly jsou mezi osnovou Martiního a elaborátem Zeillero-vým! Ovšem rozdíly na venek menápadné a Zeillerem nezdůrazňované, neboť šlo o Zeillerova mecenáše, jemuž byl věnými díky zavázán. V kapitole první zmiňuje se autor o základní myšlence spravedlnosti jako jedné z přirozených zásad právních, o jakých jedná § 7. o. z. o. Bylo by bývalo na místě, aby autor zvláště akcentoval, že tím jde o projevenou vůli zákonodárcovu, tudíž o vůli při poznávání práva rozhodnou asi tak, jak tomu je při ratio legis latae na rozdíl od ratio legis ferendae. Se stejného hlediska je tu pojednáno o § 1310., 367. o. z. o., o vydržení a o zásadě »koupeť ruší nájem«. V myšlence spravedlnosti je již pojmuta myšlenka rovnosti před zákonem, již je věnována kapitola druhá. Pod tímto zorným úhlem sluší chápati »stejně postavení« cizinců (§ 33. o. z. o.), osob právníckých s fyzickými (§ 26. o. z. o.), různých náboženství (§ 39. o. z. o.), muže a ženy, jakož i skutečnost, že privilegované postavení šlechty není v zákoně vysloveno na rozdíl od pruského Landrechtu. Zásada rovnosti před zákonem platí i o osobě zeměpána (§ 20., 289. o. z. o.), o nemanželských dětech, ba jeví se také v instituci o zkrácení přes polovici: kdežto podle francouzského práva jen prodávač nemovitosti má právní prostředek pro zkrácení přes $\frac{1}{12}$ ceny a podle pruského Landrechtu jen kupec může žalovati pro zkrácení přes polovici, občanský zákoník nedává přednost žádné straně, nýbrž oběma skýtá tento právní prostředek. Autor mohl ještě učiniti zmínku na př. o § 47. o. z. o. (zásadní způsobilost každého uzavřít manželství), o § 355. o. z. o. (zásadní způsobilost každého nabyvatí vlastnictví, srov. k tomu i § 382. a 538. o. z. o.), o § 1295. o. z. o. (»každý jest oprávněn...«), o § 1349. o. z. o. (»bez rozdílu pohlaví každý...«). S některými z těchto námi uvedených příkladů setkáváme se v jiné souvislosti v následující kapitole třetí, nadepsané »Původní právo svobody« (Das Urrecht der Freiheit.) Jde o třetí sloup zákoníka: o myšlenku svobody, o známé Kantovo nazírání na právo ve formuli o snášenlivosti svobody vlastní se svobodou ostatních. Není svobodou ta, která jde k dobru jen mé osoby, nýbrž ta, která jde k dobru všem, neboť pro všechny lidi platí zásada rovnosti. Oba pojmy: svoboda a rovnost pojí se s pojmem spravedlnosti ve vyšší jednotu. Při pojmu svobody jde o vrozené, původní, každému člověku již jeho lidstvem přináležející právo. Příklady jsou uvedeny především z práva osobního, tak v § 16. o. z. o. čteme o »vrozených právech«. Autor obzvláště vítá, že československá osnova o. z. o. podržela ustanovení §§ 16. až 19. a jejich podřízení přísléhavě odůvodnila. Naproti stanovisku autorovu nelze však přehlédnouti, že československý občanský zákoník bude vydán někdy ke sklonku třetího decennia XX. století, že tedy budeme

míti co činí se zákonodárcem mluvícím v prostředí jiném, nežli jaké bylo před 120 lety. Rozhodujeť podle našeho mínění v první řadě výklad grammaticko-logický, zatím co výklad historický může býti jen pomůckou a jen v některých případech. Původnímu právu svobody odpovídá také zákaz otroctví a nevlastnictví uvedený v § 116. o. z. o. Myšlenka svobody byla i otcem práva obrany, o němž čteme v § 19. o. z. o. Z práva věcného uvádí autor jako příklad zejména § 355. o. z. o., způsobilost nabývatí vlastnictví, vyvlastnění, spoluvlastnictví. Nechybí ani na příkladech z práva obligacevního a rodinného. I tu mohl autor zmíniti se o některých příkladech námi shora uvedených, jakož i o fraseologii (na př. »právní důvod ve vrozené svobodě« § 381. o. z. o., nebo dikce »každý může«, »každý má právo«, »každému je volno«, »každý je způsobilý« a pod.). Rovněž postrádáme zmínku o opatřeních, aby svoboda sama se nepotřela, na něž upozornil náš prof. Dr. Tilsch (na př. §§ 612., 716., 832., 937., 944. o. z. o.). (Dokonč.)

Sterilisace anormálních a nebezpečných zločinců.

Pod tímto titulem uveřejnil belgický lékař Dr. Vervaeck, známý ředitel antropologické služby vězeňské, v pátém a šestém čísle (1926) »Revue de droit pénal et de criminologie« pojednání o otázce sterilisace lidí anormálních, degenerovaných, ev. i zločinných. Autor zabývá se zároveň lékařskou kontrolou snátek, sterilisací therapeutickou, a hlavně sterilisací eugenickou, již podrobuje bedlivé kritice se stanoviska nejen lékařského, nýbrž i právního, sociálního i mravního. Jeho vývody jsou velmi zajímavé. Budiž dovoleno podati krátce obsah článku.

Vzrůst společenské degenerace, projevující se ve zvýšeném vyskytování individuí anormálních a slabých, způsobil, že již před válkou, a zejména po ní, mnozí myslitelé hlásali nedostatečnost přirozené selekce a nutnost radikálnějších prostředků k zamezení plození jedinců degenerovaných. Nově vzniklá věda eugenická snaží se o docílení zdravého potomstva hygienou, výchovou, ukázněným životem pohlavním, lékařskými prohlídkami snoubenců a zákonnými zákazy snátek lidí těžce nezdravých. Nejnovější doba zavádí ještě i sterilisaci, jakožto prostředek zamezující plození naprosto.

V Evropě otázka sterilisace a zákonných zákazů snátek řešena jest dosud spoře. Autor zmiňuje se o zákoně švédském (1915) a norském (1919), jež zakazují manželství osobám stíženým konstitucionelní epilepsi, malomocenstvím, venerickými chorobami, silnou duševní chabostí; podobný je i zákon dánský z r. 1922. Při otázce sterilisace zabývá se podrobněji saským návrhem sterilisačního zákona z r. 1924, jakož i předcházejícím elaborátem komise švédské z r. 1922.

Ve Spojených Státech severoamerických obě otázky jsou již pevně zakotveny v zákonodárství. Teoreticky diskutuje se o zákazech manželství mezi různými rasami (uznává se, že míšenectví je určitou formou degenerace), snátek příbuzenských (autor je mínění, že snátky tyto meškodí, jsou-li oba snoubenci zdraví), prakticky v zákonodárství mnohých států obsaženy jsou zákazy snátek mezi bláznů, idiotů, imbecilními, leckedy i mezi osobami silně duševně chabými. Některé státy vyžadují, aby děti rodičů stížených duševní chorobou podrobily se před snátkem důkladné zkoušce biologické a psychiatrické. Jinde zakazuje se manželství i chronickým alkoholikům, pokročilým souchoťnářům, dokonce zločincům recidivistům.

Zákonodárství tato jsou prakticky málo účinná a většinou zůstávají mrtvou literou. Autor zdůrazňuje při tom i nebezpečí obcházení podobných zákonů snátky nemanželskými, jež pokládá v určitých ohledech za horší než dosavadní stav bez zákazů.

Co sterilisace se týče, tu již polovina všech států Unie přijala nejméně jeden zákon připouštějící opatření sterilisační. Prvá počala Indiana v r. 1907 a do července 1925 následovalo dalších 23 států. V praxi však užívá jich pouze 20, ježto ve čtyřech státech sterilisační zákon byl ústavními soudy

prohlášen za odporující ústavě. Většina států praktikuje zákon řídice, jedině v Kalifornii, Nebraska, Oregonu a Kansasu jsou sterilizační operace dosti běžnými. Uhrnný počet jejich v celé Unii od r. 1907 do července 1926 (dle statistiky Harry Lauglin-a v »Eugenical Sterilisation«) byl 6.244, z toho největší počet případů na Kalifornii 4.636. Pro posouzení obsahu zákonů typickým je zákon Virginie z 20. III. 1924. Sterilizace připouští se tu u idiotů, epileptiků, duševně chabých a imbecilních, a sice za účelem eugenickým. Zajímavé jsou důvody zákona zdůrazňující vědecky dokázanou dědičnost těchto chorob, jakož i možnost bezbolestné a bezpečné operace. Sterilizace připuštěna je pouze u chorých chovaných v ústavech. Rozhoduje lékařská ústavní komise po slyšení rodičů, ev. zák. zástupců, kteří proti rozhodnutí komise mohou se odvolati k občanským soudům.

Jiné státy přijaly sterilizační zákon jen pro idioty a pitomce, některé dokonce (Nevada v r. 1912) pro zločince ze zvyku a násilné smilňáky na děvčatech do 10 let věku.

Operace připouští se v Unii většinou jen u ústavních chovanců, ale omezení toto — správně — poslední dobou odpadává. Někde účinkuje zákon úplně pravidelně, jinde staví se mu v cestu překážky různého, zejména finančního rázu; opět jinde setkává se s vřetem guvernérů. Prováděti operaci je zásadně dovoleno jen některým, státem autorisovaným ústavům. Je jich v celé Unii 141, ale jenom 45 z nich privilegia toho až dosud použilo. Operace samotná bývá dvojího druhu: starší — dnes již málo používaný, poněvadž s nepřijemnými následky psycho- i fyziologickými spojený, způsob — kastrace, ev. ovariectomie; a moderní, bezpečný a příznivější způsob: vasectomie, potažně salpingectomie, jež leckde prováděny jsou pomocí X paprsků. Co do pohlaví bylo 47% operací provedeno na ženách a 53% na mužích. Největší počet operovaných — přes 80% — byly osoby psychopatické a blázní; přes 10% silně slabomyslných, a zbytek dědičných zločinců. Ústavy provádějící operaci byly většinou nemocnice, též vězení. Autor postrádá provádění sterilizace v ústavech pro alkoholiky a tuláky. V celku pozorovati, že tato eugenická sterilizace se mírně rozšiřuje.

Sterilizace therapeutní jeví se autorovi zásadně přijatelnou. Pozoruje zejména práce curijského profesora Dr. Hans Maiera, a uznává — přes malou dosud experimentální zkušenost na tomto poli — že tento druh sterilizace má u některých chorob (na př. při pohlavních perversích, při konstitucionálním oslabení organismu onanismem a pod.) velmi blahodárné účinky.

Stanovisko autorovo vůči sterilizaci eugenické není až dosud úplně příznivé. Postrádá zejména přesných důkazů o dědičnosti chorob, pro něž sterilizace je určena. Choroba taková musí být vážná, nevyléčitelná a dědičná. Musí mít za fatální důsledek přenesení na potomstvo, jež jí stane se nezpůsobilým obstáti v společenském životě, a jež tak stane se přítěží, nebo dokonce nebezpečím pro společnost. Dnešní naše diagnostika i prognostika v těch věcech je nepřesná, naše vědomosti o dědičnosti i blastotoxii jsou nedokonalé. Výpočet nemocí kromě toho je dosti omezený, sterilizaci by bylo nutno rozšířiti i na jiné choroby, tak na př. na případy nevyléčitelného alkoholismu, alkoholismu impulzivního-ammorálního; toxikomanii zastaralou; rozené zločince a mravní blázní; stupratory konstitucionální a pod.

Stát má dle autora plné právo na použití všech účinných prostředků proti degeneraci, přes to však za dnešních nedokonalých znalostí našich jeví se být sterilizace nepřijatelnou. Jeť z hlediska vědeckého nepřesnou, z hlediska právního obtížnou a k podvodům svádějící, z hlediska sociálního málo účinnou, a konečně s hlediska mravního odporující zásadám mravnosti. Stejného účelu dosáhne se prý hygienou, podporováním snůtků zdravých jedinců, potíráním nemocí všeho druhu, a v nejhorším případě segregací degenerovaných jedinců. Přes tuto svoji zdržlivost vyzývá autor k pilnému studiu otázky sterilizační, uznává, že v Unii právníci bez výhrady jsou přesvědčeni o tom, že stát má nesporné právo na použití eugenické sterilizace.

Dr. A. R.